

АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА ОНЛАЙН-МЕДІА

Валентина Троцька

*кандидат юридичних наук, завідувач сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0000-0002-7579-1877*

Стаття присвячена актуальним питанням діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа щодо створення і поширення цифрового контенту. Визначено характерні ознаки, притаманні онлайн-медіа, що відрізняють їх від інших видів медіа. Доведено, що створення, упорядкування цифрового контенту з метою наповнення вебсайта відіграє ключову роль у діяльності суб'єкта у сфері онлайн-медіа. Окреслено права журналістів та інших авторів, які створюють цифровий контент. Досліджено питання договірних відносин, що виникають між суб'єктом у сфері онлайн-медіа та авторами, зокрема особливості укладання договорів в усній формі.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, медіа, цифровий контент

Постановка проблеми. У 2023 році набрали чинності закони України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон про авторське право) [1] та «Про медіа» (далі — Закон про медіа) [2]. Хоча кожен з цих законів має окрему сферу правового регулювання, утім їх положення взаємопов'язані в частині дотримання авторського права і суміжних прав. У Законі про медіа вперше введено поняття «онлайн-медіа», «суб'єкт у сфері онлайн-медіа». У зв'язку з цим виникає потреба встановити основні ознаки, притаманні таким медіа, а також окреслити права вказаних суб'єктів на цифровий контент, створюваний та використовуваний ними, через призму законодавства у сфері авторського права і суміжних прав.

Актуальність цього дослідження зумовлена також тим, що медіа (засоби масової інформації) є одним з видів креативних індустрій згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» [3]. Медіа вносять значний вклад у розвиток економіки країн. У 2022 році вартість світового ринку медіа та розваг становила 2,32 трлн дол., збільшившись на 5,4 % порівняно з 2021 роком. Очікується, що до кінця 2027 року вона сягне 2,78 трлн дол. [4]. Прогнозується, що споживання медіа-контенту користувачами зростатиме з огляду на такі фактори, як розвиток цифрових технологій, використання цифрового контенту замість купівлі друкованих газет і журналів, вплив зростаючої інфляції. Якщо розглядати зростання популярності онлайн-медіа в Україні, до вищевказаних факторів можливо додати й вплив війни, спричиненої агресією росії, безпековою ситуацією, необхідністю отримання оперативної інформації громадянами як в Україні, так і за

кордоном, які тимчасово перебувають на території інших держав. Отож спостерігаються чіткі тенденції переходу медіа-компаній в онлайн-сферу: друковані медіа створюють власні вебсайти, переходять від паперових примірників до цифрових копій. Згідно з дослідженням медіаспоживання в Україні, проведеним у 2023 році, 69 % респондентів для отримання інформації використовують різні месенджери (Телеграм, Вайбер тощо) [5]. Зважаючи на викладене, сфера онлайн-медіа є привабливою для інвестицій, рекламодавців, що створює умови для її динамічного розвитку як креативної індустрії, що базується на авторському праві і суміжних правах.

Літературний огляд. Правове регулювання відносин у сфері онлайн-медіа вперше запроваджене в законодавстві України у 2023 році. Ознаки онлайн-медіа через новизну правового регулювання відносин лише починають досліджуватися науковцями (І. Зеленко та ін.) До 2023 року існували наукові роботи, у яких зосереджено увагу на питаннях авторського права у діяльності інтернет-ЗМІ (К. Афанасьєва (К. Горська), І. Зайцева-Калаур, Н. Іваненко, О. Кудіна, О. Мацкевич, І. Новосельський, І. Стройко, Л. Тарасенко, А. Рассохіна, І. Розкладай, А. Штефан та ін.) З прийняттям Закону про медіа, Закону про авторське право низку проблемних питань, окреслених у наукових роботах, вирішено. Положення, що мали дискусійний характер, були врегульовані. Утім з'явилися нові проблемні питання, пов'язані з практичною реалізацією прийнятих норм. З огляду на наведене існує потреба у детальному розгляді законодавчих положень щодо авторського права і суміжних прав у сфері онлайн-медіа.

Мета дослідження полягає в комплексному правовому аналізі діяльності суб'єктів у сфері онлайн-медіа, пов'язаної зі створенням та використанням об'єктів авторського права і суміжних прав.

Виклад основного матеріалу. Згідно з п. 36 ст. 1 Закону про медіа під терміном «онлайн-медіа» розуміється медіа, що регулярно поширює інформацію у текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному вебсайті, окрім медіа, які віднесені цим законом до аудіовізуальних медіа. Онлайн-медіа є одним з видів медіа, тобто є засобом поширення масової інформації та може діяти у будь-якій формі, періодично чи регулярно виходити у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою (п. 30 ст. 1 Закону про медіа). Завдання онлайн-медіа, як і будь-якого іншого виду медіа, у першу чергу, полягає у вільному поширенні інформації, забезпеченні достовірності та збалансованості подання інформації (преамбула, ч. 1 ст. 5 Закону про медіа). Діяльність медіа, зокрема й онлайн-медіа, потребує регулярного, періодичного наповнення інформацією, у зв'язку з чим існує потреба у створенні, доборі інформації, що може бути втілена в об'єктах авторського права і суміжних прав, та її поширенні серед користувачів. Розглядаючи питання відношення законодавства про авторське право до засобів масової інформації, І. Зайцева-Калаур зазначає, що ЗМІ «надають інформацію шляхом її оприлюднення або повторного доведення до відома публіки, зокрема, публічного сповіщення аудіовізуальних творів та аудіовізуальної інформації, опублікування статей, заміток, інтерв'ю, оглядів, малюнків, творів художнього дизайну, фотографічних творів тощо. Усі перераховані об'єкти є об'єктами авторського права» [6, с. 36]. Медіа, зокрема й онлайн-медіа, поширюючи інформацію, втілену в об'єктах авторського права і суміжних прав, одночасно є суб'єктом не лише інформаційних правовідносин, а й у випадку виникнення та набуття прав — суб'єктом авторського права та/або суміжних прав, а відтак на такі медіа поширюватимуться положення Закону про авторське право. Правовий аналіз норм Закону про медіа засвідчив, що онлайн-медіа притаманні ознаки, які дають змогу виокремити їх з-поміж інших видів медіа не лише в контексті медіа-діяльності, а й у частині діяльності, пов'язаної зі сферою авторського права і суміжних прав.

Першою ознакою є те, що онлайн-медіа на регулярній чи періодичній основі поширює інформацію, втілену в об'єктах авторського права і суміжних прав, виключно в

електронній (цифровій) формі за допомогою мережі Інтернет. За цією ознакою онлайн-медіа відрізняються від друкованих медіа, які поширюють інформацію (об'єкти авторського права) у матеріальній формі. Що ж до аудіовізуальних медіа (нелінійних), які можуть здійснювати інтернет-мовлення в електронній (цифровій) формі, законодавець зробив виключення, вказавши, що аудіовізуальні медіа не належать до онлайн-медіа. Інформація, яка поширюється в електронній (цифровій) формі, може бути втілена в цифровому контенті та включати будь-які відомості чи дані в електронній (цифровій) формі, що містять об'єкти авторського права та/або суміжних прав і можуть зберігатися та/або поширюватися у вигляді одного або кількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет (п. 65 ст. 1 Закону про авторське право). Наведене свідчить, що онлайн-медіа застосовують виключно електронні засоби для поширення інформації, представленої у цифровому контенті, що містить об'єкти авторського права та/або суміжних прав. Водночас у Законі про медіа застосовується такий термін, як «поширення» інформації. Оскільки зазначена інформація втілена в об'єктах авторського права та/або суміжних прав, то відповідно до Закону про авторське право застосовуватимемо поняття «використання» таких об'єктів. Кожен об'єкт авторського права та/або суміжних прав, розміщений у мережі Інтернет, проходить певні етапи, починаючи від його створення, розміщення на вебсайті способом відтворення та надання доступу до відповідного об'єкта користувачам. Під відтворенням розуміється пряме чи опосередковане виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав (або його частини) будь-яким способом та у будь-якій формі, зокрема для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер... (п. 14 ст. 1 Закону про авторське право). Описуючи етапи відтворення творів у мережі Інтернет, К. Зеров зазначає, що відтворенням є «первинне введення (завантаження) твору в цифровій формі в мережі Інтернет», «короткострокові відтворення, які можуть мати місце між первинним введенням до мережі й прийомом одержувачем», «збереження копії твору в цифровій формі на пристрої одержувача (кінцевого користувача)» [7, с. 28–29]. Для онлайн-медіа характерне відтворення копій творів у електронній (цифровій) формі, а не матеріальній, що притаманна друкованим медіа, які здійснюють відтворення та розповсюдження примірників творів. На відміну від аудіовізуальних медіа, які здійснюють публічне сповіщення (телерадіомовлення), онлайн-медіа надають інтерактивний доступ до відповідних об'єктів. Згідно з п. 25 ст. 1 Закону про авторське право під інтерактивним наданням доступу розуміється поширення об'єкта авторського права та/або суміжних прав для публіки з використанням кабелю чи без нього, у тому числі в мережі Інтернет або інших інтерактивних мережах, зокрема розміщення гіперпосилань та розміщення на одному вебсайті цифрового контенту з іншого вебсайта без його відтворення (фреймінг) таким чином, щоб представники публіки мали змогу отримати доступ до відповідного об'єкта з місця та у час, обрані ними індивідуально.

Другою ознакою є те, що онлайн-медіа поширюють інформацію, втілену в об'єктах авторського права і суміжних прав, на власних вебсайтах. Вебсайт онлайн-медіа після його створення потребує регулярного, періодичного наповнення цифровим контентом, пов'язаним між собою за змістом, тематикою, відповідним чином структурованим і упорядкованим. Оскільки онлайн-медіа розглядаються нами з позиції авторського права і суміжних прав, то застосовуватимемо визначення поняття «вебсайт», наведене у п. 5 ст. 1 Закону про авторське право. Під цим терміном розуміється сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, зокрема об'єктів авторського права та/або суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси вебсайта та/або облікового запису власника такого вебсайта, доступ до яких здійснюється через адресу в мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про катало-

ги або виклики та/або числової адреси за інтернет-протоколом. Вебсайт у діяльності онлайн-медіа є засобом, за допомогою якого здійснюється поширення інформації, втіленої в об'єктах авторського права і суміжних прав. Суб'єкт у сфері онлайн-медіа може бути власником вебсайта, так само як, наприклад, друковане медіа — власником періодичного видання, примірники якого на відміну від онлайн-медіа розповсюджуються під певним номером і відповідним тиражем. Як засвідчує практика застосування норм Закону про медіа, суб'єкт у сфері онлайн-медіа може поширювати інформацію через вебсайти чи їх складові частини — вебсторінки. Так, до Реєстру суб'єктів у сфері медіа (далі — Реєстр), створення, функціонування та ведення якого забезпечує Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення [8], внесено відомості про близько 150 суб'єктів у сфері онлайн-медіа (інформація станом на 25 січня 2024 року). Аналіз відомостей свідчить, що такі суб'єкти мають власні вебсайти та провадять діяльність як електронні газети, журнали, інформаційні агентства тощо. Окремі суб'єкти зазначені як такі, що одночасно є онлайн-медіа та друкованими медіа, що обумовлено вибором ними різних форм одночасного поширення інформації: електронної (цифрової) та матеріальної форми.

Третьою ознакою є те, що онлайн-медіа поширюють інформацію в електронній (цифровій) формі у будь-якому вигляді — текстовому, аудіо-, аудіовізуальному тощо. Як зазначає І. Зеленко, саме залежно від поширення інформації всі медіа поділяють на види: «друковані медіа, аудіовізуальні медіа, онлайн-медіа. Текстова або візуальна форма використовується друкованим засобом масової інформації; аудіовізуальними медіа — аудіо, аудіовізуальна» [9, с. 105].

Суб'єкти у сфері онлайн-медіа створюють чи здійснюють упорядкування (добір чи розташування) з метою наповнення (вмісту) їхніх вебсайтів різними об'єктами авторського права, визначеними у ст. 6 Закону про авторське право, а саме: творами в галузі науки, літератури і мистецтва, перелік яких є невичерпним.

Суб'єкти у сфері онлайн-медіа переважно висвітлюють інформаційні матеріали, створені їх авторами у творчій, оригінальній манері. Водночас не кожен матеріал, розміщений на вебсайті онлайн-медіа є оригінальним чи охороняється авторським правом. Так, авторським правом не охороняються повідомлення про новини або інші факти, що мають характер звичайної пресінформації (ст. 8 Закону про авторське право). Проте, як справедливо зазначає І. Розкладай, «навіть новини мають творчо оброблятися, щоб читач отримував не сухі офіційні прес-релізи, а збалансовану і корисну інформацію. Медіа використовують фотографії, відео, аудіо, малюнки, а віднедавна і продукти, розроблені програмами: інтерактивні інфографіки, мнемокарти, віртуальних ведучих. З розвитком технологій штучного інтелекту типи творів будуть лише збільшуватися і гібридизуватися» [10].

Об'єктами суміжних прав є виконання творів, фонограми, відеограми і програми організацій мовлення (ст. 34 Закону про авторське право). Відеограми, фонограми можуть бути створені та відтворені онлайн-медіа як окремо, так і в складі іншого матеріалу (наприклад, репортажі з фіксацією побачених чи почутих подій).

Програми організацій мовлення як об'єкти суміжних прав створюються та поширюються аудіовізуальними медіа. Програма організації мовлення — поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), інших творів та/або об'єктів суміжних прав, яка має постійну назву і транслюється радіомовником чи телемовником за певною сіткою мовлення (п. 40 ст. 1 Закону про авторське право). Онлайн-медіа не є аудіовізуальним медіа, тому не здійснює таку передачу (трансляцію), отже, не може бути суб'єктом суміжних прав на передачу мовлення. Водночас онлайн-медіа може на власному вебсайті відтворювати та здійснювати інтерактивне надання доступу до окремих програм — аудіовізуальних творів, розміщених у мережі Інтернет, вироблених організаціями мовлення чи на їх замовлення іншими особами з дотриманням прав таких осіб.

Суб'єкти у сфері онлайн-медіа можуть створювати вищенаведені об'єкти авторського права та/або суміжних прав, окрім програм мовлення, та набувати права на них на підставі закону чи правочину, а відтак бути суб'єктами авторського права і суміжних прав.

Згідно зі ст. 16 Закону про медіа суб'єктом у сфері онлайн-медіа вважається особа, яка здійснює редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі онлайн-медіа. Редакційний контроль (редакційна відповідальність) пояснюється як вирішальний вплив суб'єкта у сфері ... онлайн-медіа на створення або добір, організацію та поширення ... масової інформації відповідним суб'єктом (п. 47 ст. 1 Закону про медіа). Оскільки інформація містить об'єкти авторського права і суміжних прав, то в рівній мірі редакційний контроль стосується й створення, добору суб'єктами у сфері онлайн-медіа таких об'єктів. Фахівці, аналізуючи застосування норм Закону про медіа на практиці, зазначають, що «редакційний контроль пов'язаний з щоденним функціонуванням медіа, — це вибір програм, форматів, координація роботи журналістів та інших працівників, які їх створюють» [11]; «редакційний контроль передбачає наявність живої людської редакції, яка несе відповідальність за вміст програм мовлення та їх якість» [11]. Останнє твердження актуальне не лише для вмісту програм мовлення, а й для вмісту вебсайта онлайн-медіа та вказує на функції і призначення редакційного контролю, що полягають у створенні або доборі, організації та поширенні інформації, зокрема й утіленої в об'єктах авторського права і суміжних прав. Створення таких об'єктів здійснюється авторами та іншими творцями.

Відповідно до Закону про авторське право розрізняють первинних суб'єктів авторського права і суміжних прав та осіб, які не брали безпосередньої участі у створенні об'єкта авторського права і суміжних прав, однак на підставі правочину чи закону набули майнових прав (ст.ст. 5, 35).

Обсяг майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав визначається на підставі закону чи правочину, укладеного між автором, виробником фонограми, відеограми та онлайн-медіа, що й обумовлює правовий статус останніх як суб'єктів таких прав. Водночас особисті немайнові права незалежно від переходу майнових прав належать фізичним особам — автору, виконавцю (ст.ст. 11, 37 Закону про авторське право).

У сфері медіа творчим працівником, який бере безпосередню участь у створенні та поширенні матеріалу, є журналіст. У ст. 25 Закону України «Про інформацію» подано невичерпний перелік матеріалів, які журналіст поширює за власним підписом (авторством, псевдонімом), а саме: фонограми, відеозаписи, письмові тексти тощо [12]. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів» журналістом є творчий працівник суб'єкта у сфері медіа, який професійно збирає, одержує, створює, редагує, поширює і забезпечує підготовку інформації для медіа [13]. Статус журналіста підтверджується документом, виданим суб'єктом у сфері медіа, професійною чи творчою спілкою журналістів. До оформлення такого документа існують певні вимоги, а саме: документ повинен містити найменування та вид медіа, його ідентифікатор у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа або найменування професійної чи творчої спілки та інші відомості, передбачені у ст. 1 Закону про медіа. Тобто для отримання зазначеного документа журналіст повинен бути працівником онлайн-медіа, внесеного до Реєстру суб'єктів у сфері медіа, що вимагає проходження процедури реєстрації відповідним онлайн-медіа, незважаючи на те що вона є необов'язковою (ст. 63 Закону про медіа).

Отож поняттям «журналіст» визначається саме як працівник, тобто особа, яка здійснює свою творчу діяльність на підставі трудового договору (контракту), укладеного з роботодавцем. З наведеного слідує, що твори, виконання, фонограми, відеограми, створені журналістом, є службовими. Виходячи з ч. 3 ст. 14, ч. 6 ст. 36 Закону про авторське право, якщо працівник (у цьому випадку журналіст чи інший автор) перебу-

ває у трудових відносинах, майнові права, якщо інше не передбачено, належатимуть роботодавцю (суб'єкту у сфері онлайн-медіа), що дає змогу останньому розпоряджатися такими правами на власний розсуд.

Для створення та забезпечення функціонування онлайн-медіа, на відміну від друкованих, аудіовізуальних медіа, немає потреби у залученні великого штату журналістів та інших працівників. Одна й та ж особа може поєднувати організаційні та творчі функції — бути керівником онлайн-медіа і водночас автором (співавтором), створюючи об'єкти авторського права та/або суміжних прав для цього медіа. Отже, особа може здійснювати як координуючі, редакторські, організаційні, так і творчі роботи (створення, а також упорядкування (добір чи розташування) матеріалів, якщо така діяльність є творчою). Діяльність автора не завжди потребує оформлення трудових відносин з онлайн-медіа, окрім обов'язкових випадків, зазначених вище, коли потрібно підтвердити статус журналіста документом, виданим суб'єктом у сфері онлайн-медіа.

Створювати об'єкти авторського права і суміжних прав можуть різні автори (автори текстів, фотокореспонденти, режисери, оператори, вебдизайнери тощо), виконавці, виробники фонограм, відеограм. Оформлення відносин, пов'язаних зі створенням та використанням об'єктів авторського права і суміжних прав, між онлайн-медіа та вказаними особами може здійснюватися шляхом укладення цивільно-правових договорів. До таких договорів, за ст. 48 Закону про авторське право, належать:

- договори про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав;
- договори про передання (відчуження) майнових прав;
- ліцензійні договори на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав;
- інші правочини.

Якщо автор, виконавець, виробник фонограми, відеограми створює відповідно твір, виконання, виробляє фонограму, відеограму на замовлення суб'єкта у сфері онлайн-медіа, то майнові права на такий об'єкт переходять до останнього з моменту створення (вироблення) в повному складі, якщо інше не передбачено договором замовлення (ст. 15, ч. 7 ст. 36 Закону про авторське право).

За умовами договору про передання (відчуження) майнових прав, автор передає, а суб'єкт у сфері онлайн-медіа набуває майнові права на об'єкт авторського права, стає суб'єктом майнових прав у межах набутого ним обсягу майнових прав на такий об'єкт протягом визначеного законом строку чинності авторських майнових прав на такий об'єкт (ст. 49 цього закону).

Особливістю укладання договорів у сфері медіа є те, що правочини стосовно розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права або суміжних прав вчиняються у письмовій (електронній) формі, окрім договору про використання твору в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо), які можуть укладатися в усній формі (ч. 2 ст. 48 Закону про авторське право). Тобто у випадках укладення договору в усній формі між суб'єктом у сфері онлайн-медіа та автором майнові права на твір не передаються (не відчужуються), а надається лише право на використання твору. Суб'єкт у сфері онлайн-медіа не набуває майнових прав на твір (не стає суб'єктом авторського права), якщо інше не передбачено в договорі, укладеному в письмовій (електронній) формі.

Усна форма договору є винятком у праві інтелектуальної власності та за умовами ч. 2 ст. 1107 Цивільного кодексу України, ст. 48 Закону про авторське право поширюється лише на об'єкти авторського права — твори. Тому, у разі створення та використання об'єктів суміжних прав, договірні відносини між суб'єктом у сфері медіа та виконавцем, виробником фонограми, відеограми повинні бути оформлені не в усній, а в письмовій (електронній) формі.

Окрім того, зазначення у ч. 2 ст. 48 Закону про авторське право «періодичних видань (газет, журналів, електронних засобів масової інформації тощо)» ототожнює електронні засоби масової інформації з періодичними виданнями, що не відповідає визначенню поняття «видання», передбаченому ст. 1 Закону України «Про видавничу справу» [14], та вищенаведеному визначенню терміна «онлайн-медіа». До того ж поняття «електронні засоби масової інформації», що використовується у ч. 2 ст. 48 Закону про авторське право, не приведено у відповідність до термінології, що застосовується у спеціальному Законі про медіа.

Варто додатково зазначити, що суб'єкт у сфері онлайн-медіа може бути також користувачем об'єктів авторського права і суміжних прав, майнові права на які належать іншим особам. Використання таких об'єктів вважатиметься правомірним за умови дотримання авторського права і суміжних прав таких осіб, з урахуванням винятків та обмежень, передбачених у Законі про авторське право. У таких випадках суб'єкт у сфері онлайн-медіа виступатиме суб'єктом інформаційних правовідносин та користувачем відповідних об'єктів.

Вищенаведене свідчить про те, що діяльність суб'єктів у сфері онлайн-медіа, як і інших медіа, безпосередньо пов'язана зі сферою авторського права і суміжних прав. Попри цей факт, у Законі про медіа є згадка про авторське право лише для суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа. У ч. 5 ст. 21 цього закону зазначено, що саме на вказаних суб'єктів у разі використання ними аудіовізуальних творів поширюються вимоги та обмеження, встановлені Законом про авторське право. Проте вимоги стосовно дотримання авторського права і суміжних прав, з урахуванням обмежень, у рівній мірі стосуються й інших видів медіа (друкованих медіа, онлайн-медіа). З метою надання чіткості нормі Закону про медіа, узгодження її з положеннями Закону про авторське право пропонується ч. 5 ст. 21 «Вимоги до суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа» виключити. Водночас ст. 35 цього закону «Обов'язки суб'єктів у сфері медіа щодо організації надання медіа-сервісів» доповнити частиною третьою такого змісту: «Суб'єкти у сфері медіа повинні провадити діяльність, пов'язану з використанням об'єктів авторського права і суміжних прав, з урахуванням положень Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Висновки. Онлайн-медіа є учасниками правовідносин і виступають як суб'єкти в інформаційній сфері та водночас як суб'єкти авторського права і суміжних прав, оскільки в процесі діяльності створюють (виробляють) об'єкти авторського права та/або суміжних прав чи набувають майнові права на такі об'єкти відповідно до закону чи правочину.

Онлайн-медіа притаманні ознаки, які дають змогу виокремити їх з-поміж інших видів медіа не лише в контексті медіа-діяльності, а й у частині діяльності, пов'язаної зі сферою авторського права і суміжних прав, а саме онлайн-медіа:

- поширюють інформацію, втілену в об'єктах авторського права і суміжних прав, на регулярній чи періодичній основі виключно в електронній (цифровій) формі за допомогою мережі Інтернет, здійснюючи відтворення таких об'єктів та інтерактивне надання доступу до них;
- створюють зазначені об'єкти, здійснюють упорядкування (підбір та/або розташування) з метою наповнення власного вебсайта інформацією, втіленою в об'єктах авторського права і суміжних прав;
- поширюють інформацію, втілену в об'єктах авторського права і суміжних прав, у будь-якому вигляді (текстовому, аудіо-, аудіовізуальному тощо), який дає змогу відтворити об'єкти в електронній (цифровій) формі.

Правовий аналіз норм Закону про медіа та Закону про авторське право висвітлив неточності, неузгодженості у формулюванні положень, що стосуються авторського права і суміжних прав суб'єктів у сфері медіа. З метою вдосконалення таких положень пропонується:

- ст. 35 Закону про медіа доповнити частиною третьою такого змісту: «Суб'єкти у сфері медіа повинні провадити діяльність, пов'язану з використанням об'єктів авторського права і суміжних прав, з урахуванням положень Закону України «Про авторське право і суміжні права». Водночас ч. 5 ст. 21 цього закону виключити;
- у ч. 2 ст. 48 Закону про авторське право слова «в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо)» замінити словами «в друкованих медіа, онлайн-медіа тощо».

Перелік використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 196.
2. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. С. 168, ст. 205.
3. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. № 265-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2024).
4. Guttman A. Revenue of the global entertainment and media market 2018-2027 Aug 29, 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/237749/value-of-the-global-entertainment-and-media-market> (дата звернення: 16.01.2024).
5. Медіа № 1 в Україні — не телебачення. За матеріалами Українського соціологічного порталу. URL: <http://www.golos.com.ua/article/369736> (дата звернення: 17.01.2024).
6. Зайцева-Калаур І. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2013. 200 с.
7. Зеров К. О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі інтернет : монографія; НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ. Київ: Інтерсервіс, 2018. 220 с.
8. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Реєстр суб'єктів у сфері медіа. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoyi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-i-radiomovlennya/> (дата звернення: 25.01.2024).
9. Зеленко І. Особливості онлайн-медіа. Науковий вісник «Наукові записки. Серія: Право». 2023. Вип. 14. С. 104–108.
10. Розкладай І. Авторське право vs медіа: як реформа авторського права вплине на медіа. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/avtorske-pravo-reforma> (дата звернення: 24.01.2024).
11. Данькова Н. Що чекає на власні канали OTT-сервісів після набуття чинності закону «Про медіа». URL: <https://detector.media/rinok/article/210714/2023-05-01-shcho-chekaie-na-vlasni-kanaly-ott-servisiv-pislya-nabuttya-chynnosti-zakonu-pro-media/> (дата звернення: 17.01.2024).
12. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. Ст. 650.
13. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. № 50. Ст. 302.
14. Про видавничу справу : Закон України від 5 червня 1997 року № 318/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. № 32. Ст. 206.

Valentyna Trotska

Ph.D. (Law), Head of the sector of the Disposal of copyright and related rights of the Copyright and Related Rights Department of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Copyright and related rights of the online media

The article provides an overview of the provisions of the Law of Ukraine «On Media» relating to the definition of new concepts of «online media» and «subject in the sphere of online media». The author describes the characteristics that distinguish the online media from other types of media.

It is proved that creation, selection, reproduction with the aim of filling a website with the digital content is the basis of the subject's activity in the sphere of the online media.

The article describes the works and objects of related rights that may be created by authors, performers, phonogram and videogram producers in the course of their activities related to filling an online media website. In this regard, the issues of acquisition of rights by subjects in the sphere of the online media, as well as their observance of copyright and related rights of other persons are relevant.

The primary subject is the author of a work, including a journalist, the performer, the phonogram or videogram producer. The author proves that labour and civil law relations may arise between subjects in the sphere of the online media and authors.

The article notes that the creation and the operation of the online media does not require a large staff, unlike the print and the audiovisual media.

Authors (authors of texts, photojournalists, directors, cameramen, web designers, etc.) participate in the creation of the digital content. The relationship between subjects in the sphere of the online media and authors may be formalised by concluding civil law contracts.

The peculiarity of concluding agreements in the sphere of media is that agreements on the use of a work in periodicals (newspapers, magazines, online media, etc.) may be concluded orally. The author describes the cases when an agreement is concluded orally.

It is proved that the activities of subjects in the sphere of the online media, as well as the other media, are directly related to the sphere of copyright and related rights. Despite this fact, the Law on Media mentions copyright only for spheres of the audiovisual media. It is substantiated that the requirements for compliance with copyright and related rights should apply equally to all media.

The author proposes amendments and additions to the Laws of Ukraine «On Media» and «On Copyright and Related Rights».

Keywords: copyright, related rights, media, digital content

*Рекомендовано відділом авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності (протокол № 1 від 29.01.2024 р.)*

Подано / Submitted: 08.02.2024
Прийнято до публікації / Accepted: 10.02.2024